

GULATING LAGMANNSRETT

KJENNELSE

Avsagt: 20.09.2011 i Gulating lagmannsrett,

Saksnr.: 11-116662ASK-GULA/AVD1

Dommere:

Lagmann
Lagdommer
Lagdommer

Jan Erik Erstad
Ørnulf Jacobsen
Guri Elisabeth Molven

Ankende part

Dagfinn Berg

Advokat Christian Nicolay
August Håvik Wedler
Advokatfullmektig Torill
Terese Lie

Ankemotpart

Staten
v/Finansdepartementet

Advokat Ole Marius
Emberland
Regjeringsadvokaten

KJENNELSE

Saken gjelder spørsmål om avvisning av sivilt søksmål fra norsk skatteyder mot Staten vedrørende adgangen til elektronisk offentliggjøring av skattelister, jfr EMK art 8.

Dagfinn Berg har reist fastsettelsessøksmål ved Nordhordland tingrett med slik påstand:

1. *Staten ved Skattedirektoratets utlevering av Dagfinn Bergs opplysninger om inntekt, formue og skatt for inntektsåret 2009 er et rettsstridig inngrep i hans rettigheter etter den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 8.*
2. *Saksøkte dømmes til å betale sakens omkostninger fra tidspunktet for domsavsigelse og inntil fullt oppgjør finner sted.*

Staten har tatt til motmæle og la ned slik påstand:

1. *Prinsipalt: Søksmålet avvises.*
2. *Subsidiært: Staten v/Finansdepartementet frifinnes.*
3. *Staten v/Finansdepartementet tilkjennes sakskostnader.*

Nordhordland tingrett behandlet saken i hovedforhandling med meddommere og avsa den 6.5.2011 kjennelse med slik slutning:

1. *Saken avvises.*
2. *Saksomkostninger tilkjennes ikke.*

Tingretten fant at Berg ikke hadde tilstrekkelig rettslig interesse i å se en realitetsavgjørelse i saken, jfr tvisteloven § 1-3.

Kjennelsen er vedtatt forkynt av ankende parts prosessfullmektig den 10.6.2011.

Ved skriv datert 9.6.2011 fra advokat Christian Nicolay August Håvik Wedler ved advokatfullmektig Torill Terese Lie, har Dagfinn Berg **anket** kjennelsen til Gulating lagmannsrett. Anken gjelder tingrettens rettsanvendelse og saksbehandling.

Det vises til prosesskriv av 17.12.2011 til Nordhordland tingrett og bemerkes i tillegg:

Tingretten har lagt til grunn feil forståelse av tvisteloven § 1-3. Videre preges tingrettens avgjørelse av saksbehandlingsfeil ved at begrunnelsen ikke gir mulighet for å se om tingretten har vurdert ankende parts sentrale anførsler og fordi tingretten har forsømt sin veiledningsplikt overfor ankende part.

Vedrørende rettsanvendelsen:

Tingretten uttaler at en dom i samsvar med ankende parts påstand ikke har annen betydning for ham "enn nettopp en bekreftelse på at det var gjort en feil".

Ankende part anfører at det foreligger et reelt behov for avklaring på hans søksmål for tingretten fordi tvisten dreier seg om hans rettsstilling i forhold til myndighetenes opplysninger om ham og måten disse opplysningene blir brukt på.

Opplysningene om hans inntekts -, formues -og skatteforhold forteller mye om hans liv og arbeide og kan knyttes direkte til ham som privatperson. Opplysningene forteller svært mye om hans økonomiske situasjon, både isolert sett og sammenstilt med annen tilgjengelig informasjon.

En avklaring av myndighetenes opplysninger om en privatperson og den etterfølgende bruken av disse, vil ha betydning langt ut over inntektsåret 2009 og feilen i ligningen for dette året. En dom vil således avklare hans rettsstilling og rettigheter i forhold til hvordan myndighetene behandler opplysninger om ham.

Tingrettens lovanvendelse er også feil for så vidt gjelder adgangen til å fremme et søksmål om krenkelse av menneskerettskonvensjoner. Det vises til kjennelsen side 7 avsnitt 1.

Spørsmål om hvorvidt det har skjedd en krenkelse av menneskerettskonvensjoner, kan gjøres til gjenstand for fastsettelsessøksmål. Retten til å få avgjort om et konkret faktisk forhold er konvensjonsstridig er fastslått i Rt-2003-301. Det vises til denne.

Det sentrale i nærværende sak er at den påståtte krenkelsen fortsatt pågår ved at de uriktige opplysningene fortsatt er tilgjengelige på internett og at Staten planlegger å gjenta offentliggjøringen ved skatteoppgjøret for inntektsåret 2010 og 2011.

Dette hensyn er også fremholdt av tvistelovutvalget i forarbeidene til tvisteloven, jfr Ot prp nr 51 (2004-2005) side 152-153. Det vises til denne.

Ved vurderingen av hva som skal til for at det skal anses å foreligge et tilstrekkelig behov for å fremme et søksmål, uttaler tvistelovutvalget videre at det må foreligge en aktuell søksmålsinteresse også for krav om fastsettelsesdom for konvensjonsstrid. Ligger krenkelsen langt tilbake i tid, vil dette kunne tale for at behovet for rettslig avklaring er lite, og at saken bør avvises.

Det skal altså ikke være nødvendig å fremme et erstatningskrav for å få konstatert hvorvidt det foreligger en krenkelse av menneskerettskonvensjoner. I søksmål om erstatningskrav har retten adgang til å ta stilling til om spørsmålet om konvensjonskrenkelse skal fremgå

bare i premissene eller om konklusjonen også skal fremgå i domspremissen (antas å være domslutningen) slik tilfellet var i sak Rt-2009-477.

I den saken hadde retten nettopp som ledd i vurderingen av erstatningskravet, tatt stilling til hvorvidt det forelå et konvensjonsbrudd. Uttalelser i avgjørelsen tilsier for øvrig at det ikke skal mye til for å få fremmet et fastsettelsessøksmål om krenkelse av menneskerettskonvensjoner. Det vises til avgjørelsen.

Det anføres også at selv om feilen i ankende parts ligning er korrigert av skattemyndigheten, medfører dette ikke en avklaring av hvorvidt opplysningene i skatteliste er en interesse som er vernet av EMK art 8 nr 1 eller hvorvidt utlevering av opplysningene til pressen er en krenkelse av hans rettigheter etter art 8 nr 2. Søksmålsbehovet for ankende part har derfor ikke endret karakter selv om feilen i ligningen for 2009 er korrigert. Krenkelsen vil fortsette å vedvare fremover så lenge skatteliste blir utlevert til pressen.

Det fastholdes at ankende part har et reelt behov for å få sitt krav avgjort i forhold til ankemotparten, herunder at avgjørelsen vil ha både rettslig og faktisk betydning for ham. Ut fra en samlet vurdering har han et aktualisert behov for avklaring og nær nok tilknytning til kravet til å se avgjort den rettsuvisshet saken reflekterer.

Det påpekes videre at søksmålet er reist innen kort tid etter at krenkelsen fant sted. Utløsende faktor var således skatteliste for inntektsåret 2009 som ble levert til pressen den 20.10.2010. Søksmål ble tatt ut den 9.11.2010. Krenkelsen er ikke avsluttet fordi opplysningene fortsatt er tilgjengelig på internett. Staten planlegger å legge ut tilsvarende opplysninger for inntektsåret 2010.

Vedrørende saksbehandlingsfeil:

Tingrettens begrunnelse er mangelfull idet man ikke kan se om retten har vurdert ankende parts sentrale anførsler.

Under henvisning til kjennelsen side 6 andre avsnitt sammenholdt med stevningen, gjøres det gjeldende at ankende parts anførsler ikke er knyttet til feilen i ligningen for 2009. Anførselene for tingretten var nettopp at enhver form for elektroniske søkbare lister med opplysninger om inntekt, formue og skatt på internett, er i strid med EMK art 8. Ankende part krever ikke å få avgjort hvorvidt skattemyndighetene har gjort en feil i hans ligning for 2009. Feil i ligningen må angripes på andre måter, noe ankende part også har gjort. Klagen er også tatt til følge.

Tingretten har misforstått ankende parts krav når den legger til grunn at ”kravet er knyttet til at det var feil i oppgaven”, jf kjennelsen side 6 andre avsnitt. Selv om ankende part har

gjort de nødvendige tiltak for å få endret sin ligning, endrer dette ikke hans behov for avklaring av om det foreligger en krenkelse av EMK art 8.

En avgjørelse vil ha rettsvirkninger også for senere år selv om ligningen for 2009 er korrigert. Avgjørelsen vil også ha betydning uavhengig av om feilen hadde oppstått eller ikke. Selv uten feilen, ville ankende part hatt interesse i å få avklart om opplysninger om hans økonomiske forhold kan utleveres til pressen i elektronisk form.

Tingretten har ikke tatt stilling til hans anførsler om dette. Feilen kan ha hatt betydning for avgjørelsen som derfor må oppheves, jfr tvisteloven § 29-21 første ledd. Det vises herunder også til avgjørelse i Rt-2011-47.

Det påpekes at tingretten selv har tilkjennegitt at vurderingen kunne ”bli en annen dersom kravet ikke var knyttet til at det var feil i oppgaven, men i at det eksempelvis er konvensjonsstridig generelt at skattelister blir gjort elektronisk tilgjengelig...”.

På denne bakgrunn er det uklart om tingretten har tatt stilling til anførslene fra ankende part når tingretten knytter sin begrunnelse til feilen i ligningen og ikke til hvorvidt det er konvensjonsstridig generelt at skattelister gjøres elektronisk tilgjengelig.

Det foreligger også saksbehandlingsfeil i forhold til tvisteloven § 11-5 ved at tingretten ikke har veiledet ankende part om å fremme en subsidiær påstand om erstatning/fullbyrdsdom. Det vises til rettens veiledningsplikt i henhold til tvisteloven § 11-5 tredje ledd og til uttalelser i NOU 2001:32 side 709. Dersom tingretten mente at ankende part hadde mulighet til å få prøvd søksmålet på andre måter enn gjennom et fastsettelsessøksmål, for eksempel gjennom et krav om erstatning for brudd på EMK, hadde retten en plikt til å veilede om dette. Rettens veiledningsplikt omfatter utformingen av det materielle kravet fra partene. Det vises til avgjørelse i Rt-1997-1744. Også denne feilen må lede til opphevelse av tingrettens dom da den kan ha hatt betydning for avgjørelsen.

Feilens betydning underbygges av at tingretten på side 7 første avsnitt i kjennelsen, åpner for at ankende part kunne fått prøvd søksmålet ved et krav om erstatning for brudd på EMK.

Det legges ned slik påstand:

- 1. Nordhordland tingretts kjennelse i sak nr 10-178073TVI-NOHO av 6 mai 2011 oppheves og saken henvises til tingretten for fortsatt behandling.*
- 2. Dagfinn Berg tilkjennes sakens omkostninger.*

Staten ved Finansdepartementet har gitt **anketilsvar** ved skriv datert 12.7.2011 fra advokat Ole Marius Emberland.

Det anføres at tingrettens rettsanvendelse er korrekt og at saksbehandlingsfeil ikke foreligger. Tingrettens sakskostnadsavgjørelse er derimot feil. Staten vil derfor påstå seg tilkjent sakskostnader også for tingretten.

Vedrørende rettsanvendelsesanken bemerkes:

Det antas at anken knytter seg til den generelle forståelsen av tvistelovens krav til rettslig interesse og til den konkrete lovanvendelsen i saken.

Det anføres at ankende part ikke har et "reelt behov" for å få avgjort sitt krav om dom i tråd med sin påstand om at Skattedirektoratets elektroniske tilgjengeliggjøring av skatteopplysninger for så vidt gjelder ligningen for 2009, er i strid med EMK art 8. Det vises til Statens tilsvarende og sluttinnlegg for tingretten og bemerkes i tillegg:

Avgjørelsen beror på en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det, jfr tvisteloven § 1-3 andre ledd andre setning. Om den nærmere forståelse av vilkåret, vises det til Ot prp nr 51 for 2004-2005, side 363 høyre spalte og side 364 venstre spalte.

Utgangspunktet er en konkret vurdering av de aktuelle omstendigheter i den enkelte sak. Avgrensningene vil bero på skjønn, og i et grensetilfelle vil det være avgjørende om det er naturlig og rimelig at tvisten skal kunne bringes inn for domstolene.

Domstolspraksis rundt den tidligere tvistemålsloven er en relevant kilde ved tolkning av bestemmelsen. Det vises i den sammenheng til avgjørelser i Rt-2009-477, Rt-2003-301 pkt 31 og Rt-2001-1123. Avgjørelsene gir sterk støtte for ankemotpartens syn i den foreliggende sak.

Når det gjelder søksmål om brudd på EMK, vises det til uttalelser i Ot prp nr 51, side 154, høyre spalte om at det må være adgang til å få fremmet et slikt søksmål når den aktuelle menneskerettighetskonvensjon stiller krav om effektivt rettsmiddel, slik EMK art 13 gjør.

Kravet om effektivt rettsmiddel er gjenstand for en konkret tolkning, og staten har en viss skjønnsmessig margin til selv å avgjøre hvilke rettsmiddel som skal stilles til rådighet for påstander om konvensjonskrenkelse. Det vises til nærmere utdyping av dette tema i bl a NOU 2001:32, Rett på sak side 159 samt i standard EMK litteratur som for eksempel Kjølbro; Den Europeiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere, annen utgave, 2010, side 875 flg.

Norsk lovgivning har i prinsippet tilgjengelig alternative rettsmidler til en fastsettelsesdom når det gjelder krenkelse av EMK art 8, bl a erstatningssøksmål, oppreisningssøksmål, mortifikasjonssøksmål og administrativ klage over feil ved ligningen.

At vilkårene for slike søksmål ikke foreligger i ankende parts tilfelle, underminerer ikke utgangspunktet om at lovgiver innenfor sin skjønnsmargin etter art 13, har valgt å stille et knippe rettsmidler til rådighet for å fange opp brudd på EMK art 8. Manglende oppfyllelse av vilkårene for slike prosesser i ankende parts tilfelle er heller et argument til støtte for at han ikke er blitt utsatt for noe som er så vesentlig at domstolene bør ta stilling til det.

Det vises videre til Or prp nr 51, side 365 høyre spalte hvor det bl a uttales at ikke et hvert tilfelle av fortidige, påståtte krenkelser av konvensjoner vil oppfylle vilkårene i tvisteloven § 1-3. Det er tale om ulikeartede saker, slik at karakteren av den påståtte krenkelsen må stå sentralt i vurderingen. Det må også sees hen til om søksmålet er reist innen rimelig tid og hvilken betydning det har for den krenkede.

I foreliggende sak taler karakteren av den påståtte krenkelsen for at det ikke foreligger rettslig interesse. Forholdet vedrører hans inntekts –og formuesforhold, og han er ikke hardt personlig rammet av offentliggjøringen. Ankende part beskriver å oppleve en moralsk harme, men det ville vært mer aktuelt å godta rettslig interesse dersom han var blitt utsatt for et inngrep i den personlige integritet, noe som ikke er tilfellet.

Det må videre foretas en vurdering som hensyntar hvilke interessekonflikter det etter vår konstitusjonelle orden er naturlig og rimelig å overlate til domstolene å avgjøre. Det vises i den forbindelse til at ankende part ønsker at domstolene skal ta stilling til et spørsmål som har vært diskutert politisk i Norge i over 100 år og hvor avveininger mellom offentlighet og ytringsfrihet på den ene side og personvern hensyn på den andre side, står sentralt. Spørsmålet som reises kan vel så gjerne sees som et enkelt tilfelle av politisk uenighet når det gjelder offentliggjøring av skattelister. Lovgiver har, etter gjentatte vurderinger av de ulike hensyn, funnet at offentliggjøring kan skje. Listene har således vært offentlige i hvert fall side 1863. Spørsmålet har vært behandlet både i forbindelse med vedtakelsen av skatteloven, ligningsloven og i forbindelse med senere lovendringer. Det er de formelle og uformelle politiske fora som er best egnet som arena for diskusjon og avgjørelse av det spørsmål saken reiser. Den ankende part har, som andre stemmeberettigede borgere, anledning til å arbeide politisk for en endring av ordningen. Han kan og har også rent faktisk, benyttet til rett til å ytre sin mening i media, hvilket er mer nærliggende enn å reise spørsmålet for domstolene.

Ankemotparten konkluderer med at det ikke foreligger feil rettsanvendelse fra tingrettens side.

Vedrørende saksbehandlingsanken bemerkes:

Det anføres at tingretten har begrunnet sin avgjørelse så langt det er nødvendig for å forklare avgjørelsen, jfr tvisteloven § 19-6 fjerde ledd jfr § 19-5 femte ledd første setning, se også Schei mfl, Tvisteloven, Kommentartutgave, bind I, side 788. Tingrettens uttalelser i kjennelsen side 6 andre avsnitt, som ankende part har vist til, kan ikke leses så begrenset som ankende part gjør. Tingretten har gjengitt ankende parts påstand og anførsler, og premissene må tolkes i denne konteksten. I setningen umiddelbart etter det som er sitert, uttaler tingretten at "hovedinnsigelsen" knytter seg til feil ved ligningen. Dette tyder på at retten også har hatt ankende parts øvrige innsigelser for øye ved formuleringen av kjennelsesgrunnene. Noen saksbehandlingsfeil i form av mangelfull begrunnelse foreligger således ikke, og det er under ingen omstendigheter nærliggende å tro at en eventuell feil kan ha hatt betydning for avgjørelsens innhold, jfr tvisteloven § 29-21 første ledd.

Feil i form av brudd på rettens veiledningsplikt foreligger heller ikke. Ankende part må være kjent med at rettens administrator i rettsmøtet stilte spørsmål til hans prosessfullmektig om hvordan påstanden og anførslene var å forstå. Det ble spurt om ankende part hadde lidt erstatningsmessig tap, bl a fordi fraværet av et slikt krav ble påpekt av ankemotparten som ett av flere forhold av betydning for spørsmålet om rettslig interesse. Det vises til disposisjon for statens prosedyre, som fremlegger, jfr nest siste punkt på side 2.

Ankende parts prosessfullmektig fastholdt sitt standpunkt og besluttet ikke å formelt inkludere et eventuelt erstatningskrav i saken. Formuleringen i kjennelsen side 7 første avsnitt, må forstås som en direkte følge av disse forholdene og tjener som bevis for dem. Staten har ikke undersøkt rettsboken, men det utelukkes ikke at hendelsen er nedskrevet der.

Retten rettet dermed en forespørsel til saksøkeren om hvordan kravet i stevningen var å forstå og om en mulig endring av påstanden, slik som omtalt i Rt-1997-1744. Det kan ikke være slik at rettens veiledningsplikt går lenger enn hva administrator faktiske stilte spørsmål om i denne saken. Det vises til tvisteloven § 11-5 sjuende ledd. At ankende part var representert ved prosessfullmektig må også ha betydning, jfr tvisteloven § 11-5 sjette ledd. Noen feil er etter dette ikke begått, og under enhver omstendighet kan feilen ikke ha hatt noen betydning for avgjørelsen, jfr tvisteloven § 29-21 første ledd.

Det aktuelle erstatningskravet refererer seg dertil til en svært liten sum, og det er lite trolig at dette skulle medføre en annen konklusjon på avvisningsspørsmålet enn det tingretten har kommet til.

Til tingrettens sakskostnadsavgjørelse bemerkes:

Det legges til grunn at tingretten har anvendt unntaksalternativet i tvisteloven § 20-2 tredje ledd litra c, selv om rettens formulering ikke er helt klar på dette punkt. Det fremgår ikke uttrykkelig, men det må antas at styrkeforholdet mellom partene er tillagt betydning.

Det følger av loven at hovedregelen ikke med letthet skal fravikes, jfr uttrykket ”tungtveiende grunner gjør det rimelig”, jfr også Schei, Tvisteloven, Kommentartutgave, bind I, side 903-904. Det er ikke tilstrekkelig alene å vise til styrkeforholdet mellom partene. Det må stilles visse krav til avgjørelsens begrunnelse slik at ankeinstansen kan vurdere tingrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse, jfr Rt-2010-14 avsnitt 20 og Rt-2009-380 avsnitt 29.

Ankemotparten stiller spørsmål ved om det medfører riktighet at offentliggjøring av en uriktig ligning har fått negative følger for den ankende part som kan sies å være ”av velferdsmessig art”. De følelsesmessige konsekvensene som ble anført for tingretten, kan vanskelig sies å være av en slik karakter, og de ble ikke ført bevis for andre konsekvenser. Det må legges til grunn at konsekvenser av velferdsmessig art ikke er påvist i foreliggende tilfelle, og lovens hovedregel med hensyn til sakskostnader må da følges. Lagmannsretten må ta stilling til tingrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse.

Det antas ellers at anken må avgjøres etter muntlig forhandling etter hovedregelen i tvisteloven § 9-9 første ledd, og legges ned slik påstand:

1. Anken forkastes.

2. Staten v/Finansdepartementet tilkjennes sakskostnader for begge instanser.

Lagmannsrettens syn på saken:

Innledningsvis bemerkes at anken gjelder tingrettens avvisningskjennelse. Det følger av tvisteloven § 29-15 første ledd at anken normalt avgjøres etter skriftlig behandling.

Anken og anketilsvaret synes å forutsette at lagmannsretten vil holde muntlig forhandling. Saksforberedende dommer har derfor tilskrevet partene og forespurt om det kreves muntlig forhandling. Ingen av partene har krevd dette. Lagmannsretten har for sin del heller ikke funnet dette nødvendig for en rettferdig og forsvarlig behandling og avgjørelse av saken, jfr tvisteloven § 29-15 andre ledd. Lagmannsretten viser for øvrig til at saken er godt opplyst skriftlig og til at anken gjelder tingrettens saksbehandling og rettsanvendelse, ikke bevisvurderingen.

Lagmannsretten behandler først saksbehandlingsanken.

Som nevnt foran, er det anført to forhold som hevdes å representere saksbehandlingsfeil. Det ene er uklare eller ufullstendige kjennelsesgrunner, det andre gjelder brudd på tingrettens veiledningsplikt overfor ankende part.

Når det gjelder sistnevnte forhold, er det i anken vist til tvisteloven § 11-5 tredje ledd og anført at tingretten burde veiledet ankende part slik at det ble lagt ned subsidiaer påstand om fullbyrdsdom på erstatning for brudd på EMK art 8, ikke bare en påstand om fastsettelsesdom.

Lagmannsretten finner at anførselen ikke fører fram idet noen saksbehandlingsfeil fra tingrettens side på dette punkt ikke foreligger. Lagmannsretten viser for det første til at ankende part har vært bistått av advokat under prosessen, herunder i rettsmøtet. Behovet for prosessledelse er da ikke så fremtredende som når parten er selvprosederende.

Klarlegging av tvistegjenstand og utforming av påstand, er grunnleggende sider av søksmålet og må forutsettes å være godt kjent av en advokat som skal opptre i rettergang. I en sak som den foreliggende, må det forventes at en advokat allerede før stevning uttas og i alle fall før endelig påstand legges ned, vurderer hvordan påstanden skal utformes. Herunder vil det i en sak som den foreliggende være sentralt å ta stilling til om man vil reise fastsettelsessøksmål eller fullbyrdsessøksmål, f eks i form av erstatningssøksmål.

Dertil kommer at spørsmålet om å endre, eventuelt supplere påstanden slik at den også gjenspeilte et erstatningskrav, synes å ha vært omtalt under hovedforhandlingen. Riktignok er det opplyst sparsomt om dette i rettsboken, men tingretten uttaler i rettsboken følgende:

Rettsens leder gjennomgikk partenes påstander og påstandsgrunnlag og de bevisene som er varslet i saken.

Protokollasjonen samsvarer med opplysningene i anketilsvaret om at administrator stilte spørsmål til ankende part om han hadde lidt økonomisk tap, bl a fordi fraværet at et slikt tap ble påpekt av ankemotparten som ett av flere forhold som støttet synspunktet om at det ikke forelå rettslig interesse i å se en realitetsavgjørelse i saken. Opplysningene i tilsvaret omkring det som fant sted i retten omkring disse forholdene, er for øvrig ikke bestridt fra ankende parts side.

Videre fremgår det av kjennelsens side 7 øverst at tingretten har sett hen til at ankende part vil ha anledning til å få prøvd forholdet til menneskerettighetskonvensjonens bestemmelser i søksmål med krav om dekning for faktiske utgifter mv. Også dette støtter opplysningene om at ankende part må ha vært klar over at et økonomisk tap kunne ha relevans for vurderingen av spørsmålet om rettslig interesse i forhold til fastsettelsessøksmålet.

Det vises i den forbindelse også til det som fremgår av ankemotpartens prosedyredisposisjon, side 2, om alternative rettsmidler i forhold til EMK art 13.

På denne bakgrunn mener lagmannsretten at ankende part, særlig hensyn tatt til at han var bistått av advokat, hadde nødvendig informasjon til selv å ta stilling til hvorvidt påstanden skulle endres til prinsipalt eller subsidiært også å omfatte et krav om erstatning.

Lagmannsretten kan på ovenstående bakgrunn ikke se at tingretten skulle ha noen ytterligere plikt til å veilede ankende part med hensyn til valg av søksmålsform eller utforming av påstand, prinsipalt eller subsidiært.

Spørsmålet om mangelfulle kjennelsesgrunner:

Det er gjort gjeldende at tingretten ikke har begrunnet sin avgjørelse tilstrekkelig og at det derfor ikke er mulig å se om den har vurdert ankende parts anførsler fullt ut. Det er pekt på at tingretten synes å ha begrenset seg til kun å vurdere søksmålsinteressen med utgangspunkt i at det forelå en feil ved ankende parts ligning for året 2009, og at tingretten derfor ikke har vurdert søksmålsinteressen i forhold til et krav om ordningen med elektronisk offentliggjøring av ligningsopplysninger i seg selv er konvensjonsstridig.

Lagmannsretten legger til grunn at tvistetema er om ordningen med offentliggjøring av ligningsopplysninger, som sådan representerer et konvensjonsbrudd, uavhengig av den feil som heftet ved ligningen for inntektsåret 2009. At ankende parts påstand begrenser seg til inntektsåret 2009, kan i så måte ikke være avgjørende.

En god del av tingrettens premisser omtaler betydningen av den feil partene er enige om ble begått ved ligningen for 2009. Ut fra det som var anført både i stevningen og senere, kan lagmannsretten ikke se annet enn at dette var naturlig, selv om feilen var blitt korrigert av ligningsmyndigheten.

På den annen side fremstår tingrettens begrunnelse noe kortfattet og upresis for så vidt gjelder mulig brudd på EMK art 8 for tilfellet av at det sees bort fra den konkrete feil som var begått for inntektsåret 2009.

Lagmannsretten finner likevel at premissene lest i sammenheng, tilsier at tingretten har vurdert også denne situasjonen og ikke har begrenset seg til å vurdere spørsmålet om rettslig interesse utelukkende for det tilfellet at det var begått en feil.

Særlig avsluttende avsnitt på side 6 i kjennelsen og avsnitt en og to på side 7, tyder på at tingretten har foretatt en bredere vurdering av interesselspørsmålet.

Lagmannsretten finner det således ikke sannsynliggjort at det foreligger en saksbehandlingsfeil som kan ha hatt betydning for tingrettens avgjørelse.

Lagmannsretten har ellers full kompetanse i saken, jf tvisteloven § 29-3 første ledd, og går etter dette over til å behandle realiteten vedrørende spørsmålet om rettslig interesse.

Det bemerkes innledningsvis at så vidt lagmannsretten forstår, er det ikke et tema hvorvidt ordningen med elektronisk offentliggjøring av skattelistene har hjemmel i lov og forskrift. Tvistetema i saken er således om ordningen strider mot menneskerettskonvensjonen, nærmere bestemt art 8. Tema for anken er om ankende part på denne bakgrunn, har en aktuell rettslig interesse i søksmålet.

Tingretten fant at ankende parts søksmål ikke tilfredsstilte kravene til rettslig interesse i tvisteloven § 1-3 og at det ikke var konvensjonsstridig å avvise søksmålet.

Tvisteloven § 1-3 må sees i sammenheng med og tolkes i lys av EMK art 13. Dersom det konstateres motstrid, skal etter menneskerettsloven § 3, konvensjonen gå foran.

EMK art 13 lyder slik (i norsk oversettelse):

Enhver hvis rettigheter og friheter fastlagt i denne konvensjon blir krenket, skal ha en effektiv prøvningsrett ved en nasjonal myndighet uansett om krenkelsen er begått av personer som handler i offisiell egenskap.

Det er tilstrekkelig at det gjøres gjeldende å foreligge et konvensjonsbrudd ("claims"). Anførselen må være "arguable", dvs at den med rimelighet må kunne bære en påstand om at det foreligger et konvensjonsbrudd, jfr Møse, side 95.

Tvisteloven § 1-3 lyder slik:

1. *Det kan reises sak for domstolene om rettskrav.*
2. *Den som reiser saken, må påvise et reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte. Dette avgjøres ut fra en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det.*

Bestemmelsen setter vilkår om at saken må gjelde et rettskrav og at det må foreligge et reelt behov for en rettslig avklaring av kravet, det siste ut fra en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til dette (gjørne betegnet som et krav om rettslig interesse i søksmålet).

Tingretten uttaler om dette etter å ha drøftet betydningen av feilen ved ligningen for 2009:

Det er noen særregler for søksmål som gjelder EMK, og i visse tilfelle er spørsmålet om hvorvidt bestemt handling er konvensjonsstridig i seg selv nok til at søksmål må fremmes. I det ligger at fastsettelsessøksmål om hvorvidt en bestemt handling er krenket av bestemmelse i EMK kan være et rettsforhold som kan fremmes.

Lagmannsretten er enig i den rettsanvendelse tingretten her gir uttrykk for.

Under henvisning til Schei bind I, side 52 flg, Møse, Menneskerettigheter side 94 flg, avgjørelse i RT-2003-301 og EMK art 13, uttaler tingretten videre:

Dette trenger ikke nødvendigvis være fastsettelsessøksmål eller prøving ved en domstol, og da blir spørsmålet hvilke andre muligheter det er til å få prøvd spørsmålet. Det er heller ikke krav om at det nødvendigvis skal være domsslutning på konvensjonsstrid eller ikke, og det vil ofte være tilstrekkelig at spørsmålet avgjøres prejudisielt, eksempelvis i domspremissene.

Slik retten ser det, er ikke fastsettelsessøksmål den eneste mulighet Berg har til å få prøvd spørsmålet på. Det kan skje i forbindelse med eventuelle andre krav, som dekning av tap og utgifter, eksempelvis annonseutgifter der han gjorde kjent at likningen var feil, krav om erstatning for brudd på EMK etc.

Retten ser det følgelig slik at søksmålsbetingelsene i tvl § 1-3 ikke er til stede, og at det heller ikke er tale om slikt tilfelle der EMK art 13 mv utvider søksmålsadgangen i forhold til det som følger av bestemmelsen i tvl. Søksmålet blir følgelig avvist uten realitetsbehandling.

Tingretten omtaler her betydningen av at ankende part har andre alternativer enn et rent fastsettelsessøksmål når det gjelder å få fastslått om ordningen med elektronisk offentliggjøring av skatteopplysninger, er konvensjonsstridig eller ikke. Tingretten peker på konkrete alternativer i den forbindelse.

Lagmannsretten er enig i at det har betydning for interessedspørsmålet hvilke alternative prøvingsmåter som måtte foreligge.

Det synes for lagmannsretten som om tingretten trekker den slutning at dersom alternative muligheter foreligger, for eksempel til å fremme erstatningssøksmål eller andre krav, og å få prøvd konvensjonsspørsmålet prejudisielt i den forbindelse, så vil dette i seg selv måtte lede til at rettslig interesse i et rent fastsettelsessøksmål med krav om dom for konvensjonsstrid, ikke foreligger. I så fall synes tingretten å mene at det heller ikke vil stride mot EMK art 13 å avvise søksmålet.

Lagmannsretten er blitt stående ved at det ikke uten videre utelukker rettslig interesse i et rent fastsettelsessøksmål at det skulle foreligge andre alternativer for en prøving av konvensjonsspørsmålet. Det naturlige vil være først å vurdere om vilkårene i tvisteloven § 1-3 er oppfylt. Betydningen av alternative rettsmidler, vil da kunne være et tolkningsmoment. Alternativt vil spørsmålet om betydningen av alternative rettsmidler kunne sees som et selvstendig forhold som trekkes inn dersom vilkårene i tvisteloven § 1-3 ikke finnes å være oppfylt, jf EMK art 13.

Enten man velger den ene eller andre innfallsvinkel, mener lagmannsretten at det ikke, slik tingretten synes å mene, vil være riktig å avvise et fastsettelsessøksmål utelukkende under henvisning til at det foreligger alternative rettsmidler. Selv om slike alternativer skulle foreligge, vil det kunne være tilfeller hvor det likevel vil være riktig å fremme et fastsettelsessøksmål med påstand om konvensjonsstrid.

Det er et vilkår etter tvisteloven § 1-3 første ledd at saken gjelder et rettskrav. Et rettskrav er krav som skal løses etter nærmere angitte rettsregler, dette i motsetning til rene interesselvister.

Krav om at bestemte handlinger er i strid med angitte konvensjonsbestemmelser, for eksempel EMK, kan være et rettskrav, jfr Schei, Tvisteloven, Kommentarutgave, bind I, side 52 flg og Rt-2003-301. Etter lagmannsrettens oppfatning, står man i foreliggende sak overfor et slikt rettskrav. Søksmålet gjelder således hvorvidt en lovbestemt plikt for ankende part til å tåle at personopplysninger om ham gjøres offentlig tilgjengelig via elektroniske kilder, strider mot menneskerettighetene. Kravet beror på en tolkning og anvendelse av nærmere angitte rettsregler og skiller seg således fra rene interessekonflikter.

Søksmål må da fremmes dersom de øvrige søksmålsvilkår om partstilknytning og søksmålssituasjon er oppfylt.

Spørsmålet er da om de øvrige vilkår i tvisteloven § 1-3 er oppfylt, dvs om ankende part har et reelt behov for å få sitt krav avgjort i forhold til Staten, ut fra en vurdering av kravets aktualitet for ham og partenes tilknytning til kravet.

For ordens skyld presiseres at søksmålet oppfattes å være begrenset til elektronisk offentliggjøring til pressen og ikke berører den offentliggjøring som skjer via skatteetatens egen internettjeneste. Så vidt lagmannsretten forstår, pretenderes det at sistnevnte offentliggjøring er begrenset i tid og undergitt nærmere regulering. Elektronisk offentliggjøring til pressen, pretenderes derimot ikke å være undergitt tilsvarende kontroll eller begrensning.

Vilkåret om et reelt behov for en rettslig avklaring, innebærer at avgjørelsen må ha betydning for vedkommende part, faktisk og/eller rettslig, jfr Schei, bind I, side 73. På den annen side vil lovens vilkår ikke være oppfylt dersom vedkommendes interesse utelukkende ligger i å få fastslått at han hadde rett, uten at dette har nærmere påviselige rettsvirkninger på avgjørelsestidspunktet, jfr Schei, side 75. For øvrig vil avgjørelsen bero på en totalvurdering av omstendighetene i den enkelte sak. I grensetilfeller vil det være avgjørende om det er naturlig og rimelig at tvisten skal kunne bringes inn for domstolene, jfr Ot prp nr 51 (2004-2005) side 363-364, som ankemotparten har vist til.

Når det gjelder den foreliggende sak, er lagmannsretten enig med ankemotparten i at det forhold at ankende part er uenig i ordningen eller at en dom i hans favør vil føles som en oppreisning for ham, ikke i seg selv er tilstrekkelig til å oppfylle kravet til rettslig interesse, jfr Rt-2003-301 avsnitt 31 og Rt-2001-1223.

Lagmannsretten mener likevel at de belastninger han utsettes for ved å måtte tåle elektronisk offentliggjøring av private opplysninger, vil kunne være et tilleggsmoment ved vurderingen.

Lagmannsretten legger for sin del vekt på at søksmålet er knyttet til offentliggjøring av personopplysninger. I utgangspunktet er opplysningene taushetsbelagte, men det er så gjort unntak for visse opplysninger. Det er riktignok så at dette har skjedd etter en avveining av personvern hensyn opp mot andre hensyn, herunder hensynet til ytringsfriheten. Men dette i seg selv fratar ikke opplysningene karakteren av å være personlige og private. Videre legger lagmannsretten vekt på at søksmålet gjelder elektronisk offentliggjøring ut over det skatteetaten selv foretar via egne nettstedet. Ankende part pretenderer at slik offentliggjøring innebærer at opplysningene i mindre utstrekning følges opp med korrigering av eventuelle feil, og at de vil være tilgjengelige ut over det som er tilfellet for skattemyndighetens egen offentliggjøring. Dette åpner etter lagmannsrettens oppfatning for en mer intens fokusering på og bruk av opplysningene enn tilfellet ellers vil vært.

Lagmannsretten legger også vekt på at søksmålet ikke bare gjelder et historisk spørsmål. Søksmålet er riktignok knyttet til ligningen for 2009, men realiteten i søksmålet vil ha betydning også for kommende skatteoppgjør. Det dreier seg således ikke om et søksmål som gjelder en eventuell fortidig krenkelse. Dersom ordningen skulle representere en krenkelse av EMK art 8, vil det således dreie seg om en vedvarende krenkelse. I den sammenheng bemerkes også at ankende part reiste sak straks ligningen for 2009 forelå.

Lagmannsretten peker i den forbindelse også på at det å fremme søksmålet, vil kunne forebygge en klage til Menneskerettsdomstolen, fordi ankende part da kan oppnå reparasjon og derved miste "offer"-status i henhold til EMK art 34. Dersom saken avvises på prosessuelt grunnlag, vil Staten heller ikke få anledning til å reparere et eventuelt konvensjonsbrudd før spørsmålet bringes inn for EMD, jfr Jørgen Aall, Rettsstat og

menneskerettigheter, side 96. Også Statens forhold til tvistetema taler derfor for å se en realitetsavgjørelse i saken.

Ankemotparten har pekt på flere forhold som tilsier at det ikke foreligger et reelt behov for ankende part til å se en realitetsavgjørelse i saken.

Det er vist til at den påståtte krenkelse er av en slik karakter at det taler mot at saken fremmes til realitetsavgjørelse. Det anføres at offentliggjøringen gjelder inntekts – og formuesforhold og at ankende part ikke rammes hardt av offentliggjøringen. Lagmannsretten viser til sin ovenstående vurdering av dette. Det er riktig som anført at den aktuelle ordningen ikke har karakter av det man normalt forbinder med en integritetskrenkelse. På den annen side kan lagmannsretten vanskelig se at saken gjelder et så bagatellmessig forhold at dette, i seg selv, bør føre til at saken avvises av prosessuelle grunner. Saken gjelder i realiteten spørsmålet om hvor langt Staten kan gå i å offentliggjøre elektroniske opplysninger som angår den enkeltes privatliv. At offentliggjøringen skjer elektronisk, gjør at den får et meget stort nedslagsfelt, noe som igjen åpner for ytterligere bearbeidelse og bruk av opplysningene. For den enkelte borger fører offentliggjøringen til at man må holde seg orientert om det som offentliggjøres, ta til motmæle ved eventuelle feil og følge med på eventuell bruk av opplysningene. Selv om lagmannsretten ikke vil bruke begrepet integritetskrenkelse, kan det ikke være tvil om at ordningen berører grunnleggende forhold mellom det offentlige og den enkelte borger. Hvor inngripende ordningen er og hvorvidt den må tåles i forhold til menneskerettslige krav, mener lagmannsretten bør være en del av realiteten i saken å ta stilling til.

Ankemotparten har videre fremholdt at det ikke er naturlig at domstolene avgjør en konflikt som den foreliggende. Det er pekt på at det dreier seg om et tema som har vært diskutert i politiske fora i over 100 år og hvor det har vært foretatt de nødvendige avveininger mellom personvern hensyn og ytringsfrihet m.v. Det er vist til at ankende part har anledning til og faktisk også har gjort bruk av sin ytringsfrihet ved å gjøre gjeldende sitt syn i avisene.

Lagmannsretten finner heller ikke at disse hensyn tilsier at saken bør avskjæres på formelt grunnlag. Det er riktig at de muligheter ankemotparten har pekt på, står til disposisjon for ankende part. Det avgjørende er likevel hvorvidt ankende part berøres på en måte som gjør det naturlig og rimelig at han gis anledning til å få en rettslig prøving av om ordningen berører ham faktisk eller rettslig på en konvensjonsstridig måte. At han har anledning til å arbeide mot ordningen på annen måte, er i så måte av mindre betydning.

Endelig er det fra ankende parts side vist til at det foreligger alternative måter for ankende part til å få prøvd konvensjonsspørsmålet på, for eksempel gjennom et erstatningssøksmål, oppreisningssøksmål, mortifikasjonssøksmål og administrativ klage over feil ved

ligningen. Det er gjort gjeldende at lovgiveren innenfor sin skjønnsmargin har valgt å stille et knippe rettsmidler til rådighet for å fange opp brudd på EMK art 8.

Lagmannsretten er enig i at eksistensen av alternative måter å få prøvd pretensjonen av konvensjonsstrid på, er et relevant hensyn ved vurderingen av om det foreligger rettslig interesse i et rent fastsettelsessøksmål. Lagmannsretten er også enig i at Staten har en viss skjønnsmessig adgang til selv å avgjøre hvilke rettsmidler som skal stilles til rådighet for påstander om konvensjonskrenkelse.

Som påpekt av ankemotparten, fremgår det av Ot prp nr 51 (2003-2004) side 365 bl a:

Et krav om særskilt dom for at et forhold er rettsstridig fordi en bestemmelse i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) er overtrådt, utgjør et rettskrav etter første ledd når konvensjonsmessigheten ikke kan bli prøvd på annen måte, se også Rt 2003 s 301. Avgjørende for om et slikt søksmål skal tillates fremmet, vil være om det foreligger et "reelt behov" for rettslig avklaring, jf annet ledd. Det bør ikke stilles særlig strenge krav til den aktuelle søksmålsinteressen her. Men ikke et hvert tilfelle av fortidige, påståtte krenkelser av menneskerettighetskonvensjoner vil oppfylle vilkårene i § 1-3. Det er tale om ulikeartede saker, slik at karakteren av den påståtte krenkelsen må stå sentralt i vurderingen. Videre bør det blant annet ses hen til om søksmålet er reist innen rimelig tid, og til hvilken betydning søksmålet har for den krenkede. Om avgjørelsen vil kunne danne et prejudikat, vil også være et moment i helhetsvurderingen.

I Schei, Tvisteloven, Kommentarutgave, bind I, side 51-52 uttales det, bl a med utgangspunkt i Rt-1994-301 og Rt-2003-301, bl a :

Begrunnelsen som her gis – som knytter an til den tvil som forelå i kvinnefengselssaken – synes generelt å tilsi at et krav om å få fastslått om et konkret faktisk forhold innebærer en konvensjonskrenkelse, er et "rettsforhold" – og derved et "rettskrav" etter § 1-3.

Tvistemålsutvalget la til grunn at EMK art 13 og den tilsvarende bestemmelsen i SP artikkel 2(3) er tilfredsstilt dersom retten tar stilling til spørsmålet om konvensjonskrenkelse i forbindelse med et ugyldighets – eller erstatningssøksmål. Dette gjelder også om domsslutningen er begrenset til ugyldighets – eller erstatningskravet, forutsatt at det er tatt stilling til spørsmålet om konvensjonskrenkelse i premissene. Men dersom det ikke er et ugyldighets – eller erstatningskrav som skal avgjøres, må det være adgang til å få fastsettelsesdom for at krenkelse har funnet sted. Det ble vist til inkorporeringen av EMK og SP gjennom menneskerettsloven, se NOU A side 200-201. Men utvalget så det ikke som riktig ved utforming av § 1-3 å bygge på en minimumsoppfyllelse av konvensjonene i forbindelse med ugyldighets – eller erstatningssøksmålene:

”Tillater man først at det avses fastsettelsesdom for krenkelse i situasjoner der ugyldighets – eller erstatningssøksmål er uegnet, fremstår det som lite konsekvent, og unødig formelt, å stenge for at spørsmål om krenkelse også avgjøres i domsslutningen der det i tillegg er krevd erstatning”. (NOU A side 201).

Utvalget pekte videre på at man ved en slik regel sikret at spørsmålet om konvensjonsstrid ble vurdert, selv om søksmålet for øvrig ikke kunne føre frem. Også den symbolverdi det har at konvensjonskrenkelse kommer til uttrykk i slutningen, ble trukket frem. Utvalgets klare forutsetning var altså at et krav om å få fastslått at det foreligger konvensjonsstrid, er et ”rettskrav” etter § 1-3, uansett om det også fremmes andre rettskrav – i praksis krav om ugyldighet eller erstatning – hvor spørsmålet om konvensjonsstrid vil kunne være en avgjørende premiss.

Departementet er, iallfall for de tilfeller hvor det ikke finnes noe annet rettsmiddel enn søksmål, enig med utvalget og finner det ”klart at det må være adgang til å få fremmet et slikt søksmål når den aktuelle menneskerettskonvensjon stiller krav om effektivt rettsmiddel, slik EMK art 13 og SP artikkel 2 nr 3 gjør.” Departementet viser her til Rt. 2003 side 301 og peker på at denne søksmålsadgangen ”hensiktsmessig kan oppnås innenfor rammen av den alminnelige regel om søksmålsbetingelsene i lovforslaget § 1-3 (prp side 154). Men utenfor disse tilfellene, hvor konvensjonene nødvendiggjør at det må være adgang til å få fastslått eventuell konvensjonsstrid ved dom, mener departementet at det må gjøres begrensninger i adgangen til å få dom for konvensjonsstrid. Det pekes på at det ofte anføres at domstolenes saksbehandling har vært i strid med EMK, for eksempel at behandlingstiden har vært for lang og derfor i strid med artikkel 6 nr 1, eller at det i en straffesak er tillatt opplesning av politiforklaringer i strid med EMK art 6 nr 3 (b). Etter departementets mening bør det da ikke åpnes for selvstendige søksmål om hvorvidt domstolenes behandling oppfylte menneskerettskonvensjonenes krav, heller ikke hvor domstolene har unnlatt å ta stilling til konvensjonsspørsmålet (prp side 154).

Lagmannsretten tolker det som her uttales, slik at dersom det ikke finnes andre rettsmidler enn et fastsettelsessøksmål, skal dette normalt fremmes når det gjelder påstand om et konvensjonsbrudd. I andre tilfeller, dvs hvor det finnes alternative rettsmidler, for eksempel hvor det er mulig å få prøvd konvensjonsspørsmålet i et ugyldighets – eller erstatningssøksmål, vil dette som hovedregel være tilstrekkelig til at EMK art 13 jf SP art 2 nr 3, er oppfylt. Men lagmannsretten kan vanskelig se at eksistensen av alternative rettsmidler i alle tilfeller vil utelukke et fastsettelsessøksmål, jfr foran. I foreliggende sak finner lagmannsretten det lite rimelig å henvise ankende part til å få konvensjonsspørsmålet avgjort i forbindelse med bruk av andre rettsmidler, for eksempel et erstatningssøksmål, gyldigheten av ligningen, administrativ klage eller mortifikasjonssøksmål.

Administrativ klage knyttet til ligningen for de enkelte år er ikke aktuelt med mindre ankende part skulle finne at det foreligger feil ved ligningen. Det samme gjelder søksmål om ligningens gyldighet. Slik klage eller søksmål, vil ofte kunne avgjøres uten at det er nødvendig å gå inn på det konvensjonsspørsmålet som er reist i foreliggende sak. Mortifikasjonssøksmål kan være aktuelt mot brukere av de opplysningene som offentliggjøres eller mot Staten. Men slike søksmål forutsetter at det foreligger utsagn som kan kreves mortifisert, og lagmannsretten kan vanskelig se dette aktuelt så lenge det må forutsettes at skattemyndigheten eller andre som bruker opplysningene, opererer med korrekte opplysninger. Erstatningssøksmål kan tenkes dersom vilkårene om ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og økonomisk tap (eventuelt ikke økonomisk tap) er oppfylt. Å kreve at det reises erstatningssøksmål, virker lite rimelig når formålet er å få avklart holdbarheten av det offentlige egne ordninger i forhold til menneskerettskonvensjonene.

Lagmannsretten er etter dette kommet til at kriteriene i tvisteloven § 1-3 i foreliggende tilfelle er oppfylt. Konvensjonens art 13 om et effektivt rettsmiddel er da også oppfylt.

Sakskostnadsspørsmålet:

Med det resultat lagmannsretten er kommet til, følger det av hovedregelen i tvisteloven § 20-2 andre jf første ledd, at ankende part har krav på dekning for sine sakskostnader for lagmannsretten. Beløp er ikke opplyst og settes skjønnsmessig til kr 12 000,- inkl mva. Lagmannsretten finner ikke grunn til å anvende noen av unntakene. I tillegg kommer rettsgebyr med kr 5 160,-, til sammen kr 17 160,-.

Når det gjelder sakskostnader for tingretten, følger det av de samme bestemmelser at ankemotparten må dekke ankende parts sakskostnader for tingretten, dette med utgangspunkt i lagmannsrettens syn på saken. Advokat Wedler har for tingretten lagt fram omkostningsoppgave stor kr 237 000,- inkl mva. Lagmannsretten bemerker at beløpet er høyt. Det fremgår på den annen side ikke noe av tingrettens rettsbok om at ankemotparten reiste innvendinger mot størrelsen av kravet. Ankemotparten har videre anket tingrettens sakskostnadsavgjørelse men heller ikke her anført at kravet er for høyt. Under henvisning til dette og under noen tvil, finner lagmannsretten at beløpet kan godtas, jfr tvisteloven § 20-5. Heller ikke for tingretten er det grunnlag for å anvende unntaksbestemmelsene.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

1. Tingrettens kjennelse oppheves og saken fremmes til realitetsbehandling for tingretten.
2. I sakskostnader for tingretten betaler Staten ved Finansdepartementet til Dagfinn Berg kr 237 000,- kronertohundreogtrettisjutusen 00/100 innen 2 – to – uker fra forkynnelse av kjennelsen.
3. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Staten ved Finansdepartementet til Dagfinn Berg kr 17 160,- kronersyttentusenetthundreogseksti 00/100 innen 2 – to – uker fra forkynnelse av kjennelsen.

Jan Erik Erstad

Ørnulf Jacobsen

Guri Elisabeth Molven

Rett utskrift:

Signy Larsen

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankedomstolen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.